

परिमार्जित ब्लुम टेक्सोनोमीको अनुरूपताका दृष्टिले विद्यालय तहको नेपाली भाषा पाठ्यक्रम

दिनेश घिमिरे (पिएचडी)¹

Received: April 2022

Revised: Sept 2022

Accepted: Jan 2023

लेखसार

प्रस्तुत लेख विद्यालय तहका नेपाली भाषा पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरूको ब्लुम टेक्सोनोमीय वर्गीकरण तथा भाषिक सिप वितरणको सन्तुलन पहिचान गर्नमा केन्द्रित छ। यस लेखमा विद्यालयका आधारभूत र माध्यमिक तह (कक्षा छ, नौ, एघार) का नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको उद्देश्यहरूलाई परिमार्जित ब्लुम टेक्सोनोमीमा आधारित छ ओटा चिन्तन तहका शैक्षणिक उद्देश्यहरूको वर्गीकरणका आधारमा उच्च अनुक्रम चिन्तन र निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका दृष्टिले तथा भाषिक सिपगत वितरणका आधारमा वर्गीकरण विश्लेषण गरिएको छ। गुणात्मक अध्ययन ढाँचाअन्तर्गत विषयवस्तु विश्लेषण (Content Analysis) विधि अवलम्बन गरी गरिएको यस अध्ययनका मुख्य निष्कर्षहरूमा चिन्तन तहका दृष्टिले विद्यालय तहका पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरू उच्च अनुक्रमभन्दा निम्न अनुक्रम चिन्तन तहमा बढी केन्द्रित रहेका अनि भाषिक सिप वितरण दृष्टिले उक्त पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरू सन्तुलित रहेको देखिन्छ।

शब्दकुञ्जी : संज्ञानात्मक तह, टेक्सोनोमी, सिकाइ उपलब्धि, उच्च र निम्न अनुक्रम, चिन्तन तह

¹ Dr. Ghimire teaches at Central Dept. of Education, T.U. Kirtipur, Kathmandu
Email: dinesh.ghimire@cded.tu.edu.np, dineshghimire@gmail.com

पृष्ठभूमि

पाठ्यक्रमलाई शिक्षण सिकाइका सन्दर्भमा मेरुदण्डका रूपमा लिइन्छ । पाठ्यक्रममा सिकाइ उद्देश्य, पाठ्य विषयवस्तु, शिक्षण विधि तथा प्रक्रिया, मूल्याङ्कन प्रक्रिया, सिफारिस गरिएका पाठ्य र सन्दर्भ पुस्तक आदि जस्ता शैक्षणिक तत्त्वहरू समावेश गरिएको हुन्छ । समग्रमा पाठ्यक्रमले शिक्षण सिकाइको स्पष्ट मार्गचित्र प्रस्तुत गरेको हुन्छ । ब्लुम टेक्सोनोमी चाहिँ पाठ्यक्रम निर्माण, परिमार्जन, शिक्षण सिकाइ कार्यकलाप निर्माण, विद्यार्थी मूल्याङ्कन आदि क्षेत्रमा बढी उपयोगमा आउने एक प्रकारको शैक्षणिक उद्देश्यहरूको वर्गीकरण हो । यसले संज्ञानात्मक, प्रभावी र मनोक्रियात्मक क्षेत्र गरी तीन क्षेत्रहरूको चर्चा गरेको छ । तीमध्ये बेन्जामिन एस. ब्लुम (Benjamin S. Bloom) ले सन् १९५६ मा विकास गरेको र सबैभन्दा व्यापक क्षेत्र चाहिँ संज्ञानात्मक क्षेत्र हो । यो ज्ञान र बौद्धिक तहको विकाससँग सम्बन्धित छ । त्यसपछि डेभिड आर. क्याथोल (David R. Krathwohl) को संयोजनमा सन् १९६४ प्रभावी क्षेत्रको विकास भएको थियो । यो विशेषतः अनुभव र अनुभूतिसँग सम्बन्धित रहेको छ । त्यस्तै मनोक्रियात्मक क्षेत्र चाहिँ इ.जे. सिम्पसन र अनिता ह्यारो (E.J. Simpson and Anita Harrow) आदिले सन् १९७२ मा विकास गरेका थिए । यस क्षेत्रले सिकारुका मानसिक प्रक्रियाहरूलाई सम्बोधन गर्दछ । शैक्षणिक उद्देश्यहरू खास गरी बौद्धिक चिन्तनसँग सम्बन्धित रहने भएकाले ती संज्ञानात्मक क्षेत्रबाट प्रभावित रहन्छन् । तसर्थ यस अध्ययनमा संज्ञानात्मक क्षेत्रसँग सम्बन्धित रहेर उद्देश्यहरूको वर्गीकरण विश्लेषण गरिएको छ ।

ब्लुमले सन् १९५६ मा शैक्षिक उद्देश्य र सोअनुरूपका कार्यकलापहरूलाई ज्ञान, बोध, प्रयोग, संश्लेषण, विश्लेषण र मूल्याङ्कन गरी छ तहमा वर्गीकरण गरेका थिए । त्यसपछि Anderson र Krathwohl ले सन् २००१ मा परिमार्जित टेक्सोनोमी प्रकाशमा ल्याए । प्रस्तुत अध्ययन त्यही परिमार्जित ब्लुम टेक्सोनोमीमा आधारित छ । परिमार्जित ब्लुम टेक्सोनोमीले ब्लुमले गरेको वर्गीकरणका उद्देश्यहरूलाई स्मरण गर्नु, बुझ्नु, लागु गर्नु, विश्लेषण गर्नु, मूल्याङ्कन गर्नु र सिर्जना गर्नु जस्ता छओटा तहमा परिमार्जित गरी प्रस्तुत गरेको छ । उक्त छ प्रकारमध्ये सुरुका तीनओटालाई निम्न अनुक्रम चिन्तन तह

र पछिल्ला तीनओटालाई उच्च अनुक्रम चिन्तन तह मानिन्छ । उक्त परिमार्जित टेक्सोनोमीअनुसारका वर्गीकरणहरूलाई यस अध्ययनमा विद्यालय तहका नेपाली भाषा पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरूको अध्ययन आधार मानिएको छ ।

समस्या कथन

शिक्षणीय विषयवस्तु, शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया र मूल्याङ्कन परिपाटी आदि विभिन्न कुराहरू शैक्षणिक उद्देश्यसँग सम्बन्धित रहन्छन् । विद्यालय तहका नेपाली भाषा पाठ्यक्रम अपेक्षित सिकाइ उपलब्धिहरूको सिकाइ तहका आधारमा वर्गीकरण विश्लेषणको प्रायः अभाव रहेको अवस्थामा भन् ब्लुम टेक्सोनोमिक उच्च अनुक्रम चिन्तन तह र निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका आधारमा तिनको पर्याप्त अध्ययन अनुसन्धान नहुनु स्वाभाविकै हो । यसबारेमा भएका सीमित अध्ययन अनुसन्धानहरू लेखाइ सपमा नै बढी केन्द्रित रहेका हुँदा परीक्षणमा पनि चिन्तन तह तथा भाषिक सपगत सन्तुलनको अभाव विद्यमान रहेको देखिन्छ । उक्त सिकाइ उपलब्धिहरू विद्यार्थीका चिन्तन तहहरूका आधारमा सन्तुलित नरहेको अवस्थामा शैक्षणिक उद्देश्यहरूको वर्गीकरण (Taxonomy of Educational Objectives) का दृष्टिले के कस्ता रहन्छन् र तिनको सन्तुलन मिलाई सुधार गर्न के कस्ता उपायहरू अवलम्बन गर्नु पर्छ, भनी पहिचान गर्नु यस अध्ययनको मुख्य पक्ष रहेको छ ।

अनुसन्धान प्रश्न

प्रस्तुत अध्ययन विद्यालय संरचनाका आधारभूत तह कक्षा ६, माध्यमिक तह कक्षा ९ र ११ का नेपाली भाषा पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरूलाई सपगत आधार र परिमार्जित ब्लुम टेक्सोनोमीअन्तर्गतका छओटा चिन्तन तह र भाषिक सपमा आधारित रहेर वर्गीकरण, विश्लेषण गर्नु रहेको छ । यसै आधारमा यस अध्ययनका अनुसन्धान प्रश्नहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- (क) कक्षा ६, ९ र ११ का नेपाली भाषा पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरूका भाषिक सपगत वितरणमा के कति सन्तुलन पाइन्छ ?

(ख) उक्त सिकाइ उपलब्धिहरू परिमार्जित ब्लुम टेक्सोनोमीअनुसार कतिको सन्तुलित छन् ?

पूर्वकार्यको पुनरावलोकन र सैद्धान्तिक अवधारणा

बेन्जामिन ब्लुमद्वारा प्रतिपादित र उनका सहकर्मीहरूद्वारा परिमार्जित पाठ्यक्रमका उद्देश्यहरूको वर्गीकरणलाई ब्लुम टेक्सोनोमी भनिन्छ। यसलाई Krathwohl (2002) ले विद्यार्थीका अपेक्षित सिकाइ नतिजा निर्देशनको ढाँचाका रूपमा लिएका छन्। उनले यसलाई शैक्षणिक उद्देश्यहरूको वर्गीकरणलाई शिक्षाका लक्ष्य तथा उद्देश्यका साथै समसामयिक मान्यताहरूको समेत वर्गीकरण गर्ने आधार मानेका छन्। भाषा पाठ्यक्रमका उद्देश्यहरू, पाठ्यपुस्तकका अभ्यास, मूल्याङ्कनका लागि तयार पारिएका प्रश्न आदिको वर्गीकरणमा यो सिद्धान्त बढी प्रभावकारी देखिन्छ। ऋबलमप्लि (1984, as in Nguyen, 2015), Mizbani and Chalak (2017), Zorluoglu, Kizilaslan, & Yapucuoglu (2020), Ibrahim, Dehham, & Hasan (2021), Tayyeh, Dehham & Muhammed (2021), घिमिरे (२०७६ र २०७९), गिरी (सन् २०२२) आदिबाट राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा भएका चर्चा परिचर्चा तथा अध्ययन अनुसन्धान सारलाई लेखको सैद्धान्तिक अवधारणाका रूपमा यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ :

Candlin (1984, as in Nguyen, 2015) का अनुसार पाठ्यक्रम भाषा सिकाइ, शैक्षिक उपलब्धि, शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया, मूल्याङ्कन प्रक्रिया जस्ता यावत शैक्षणिक प्रक्रियासँग सम्बन्धित रहन्छ। पाठ्यक्रमका शैक्षिक उपलब्धिहरूलाई सिकारु केन्द्रित गरी प्रभावकारी रूपमा हासिल गराउन तिनको गहन अध्ययन, मनन र विश्लेषण हुनु आवश्यक देखिन्छ। Mizbani and Chalak (2017) मा अस्ट्रेलियाको कक्षा ३ को पाठ्यक्रमका सुनाइ र बोलाइ सिपका सिकाइ उपलब्धिहरू निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका रहेको र तिनले विद्यार्थीलाई उच्च अनुक्रम चिन्तन तहका उपलब्धिहरूमा अभ्यस्त पार्न नसकेको निष्कर्ष निकालिएको छ। Zorluoglu, Kizilaslan & Yapucuoglu (2020) मा टर्कीका कक्षा ९ को रसायन विज्ञान विषयको पाठ्यक्रममा ज्ञान तहका ६१ प्रतिशत, स्मरण तहका १६ प्रतिशत, प्रयोग तहका ५ प्रतिशत, विश्लेषण तहका १३ प्रतिशत, मूल्याङ्कन तहका शून्य प्रतिशत र सिर्जना तहका ५ प्रतिशत

सिकाइ उपलब्धिहरू रहेको निष्कर्ष प्राप्त भएको छ । यसका अतिरिक्त त्यसमा अवधारणात्मक ज्ञानका ७९ प्रतिशत, तथ्यगत ज्ञानका १६ प्रतिशत, उच्च संज्ञानानात्मक ज्ञानका ५ प्रतिशत र प्रक्रियागत ज्ञानका शून्य प्रतिशत सिकाइ उपलब्धिहरू रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ । Ibrahim, Dehham, & Hasan (2021) ले गरेको ब्लुम टेक्सोनोमीका आधारमा इरानका कक्षा १ का पाठ्यपुस्तकका पठन कार्यकलापहरूको उच्च चिन्तन अनुक्रम सिपहरू (विश्लेषण, मूल्याङ्कन र सिर्जना) सम्बन्धी अध्ययनबाट उच्च चिन्तनमूलक प्रश्नहरूमध्ये विश्लेषण तहका ५३ प्रतिशत, मूल्याङ्कन तहका ४१ प्रतिशत र सिर्जनात्मक तहका ६ प्रतिशत प्रश्नहरू रहेको निष्कर्ष प्राप्त भएको छ । Tayyeh, Dehham & Muhammed (2021) ले इरानकै पाठ्यपुस्तकका सन्दर्भमा गरेको एउटा अध्ययनमा त्यहाँका पाठ्यपुस्तकमा समावेश भएका नमुना अभ्यासका प्रश्नहरूमध्ये स्मरण तहका ४९.६५ प्रतिशत, बुझाइ तहका ३६.५२ प्रतिशत, प्रयोग तहका २.४८ प्रतिशत, विश्लेषण तहका ४.२६ प्रतिशत, मूल्याङ्कन तहका ६.३८ प्रतिशत र सिर्जना तहका ०.७१ प्रतिशत प्रश्नहरू रहेको निष्कर्ष निकालेको देखिन्छ । यसले सम्बद्ध पाठ्यपुस्तकमा अत्यधिक मात्रामा निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका प्रश्नहरू रहेको तथ्य उजागर गरेको छ ।

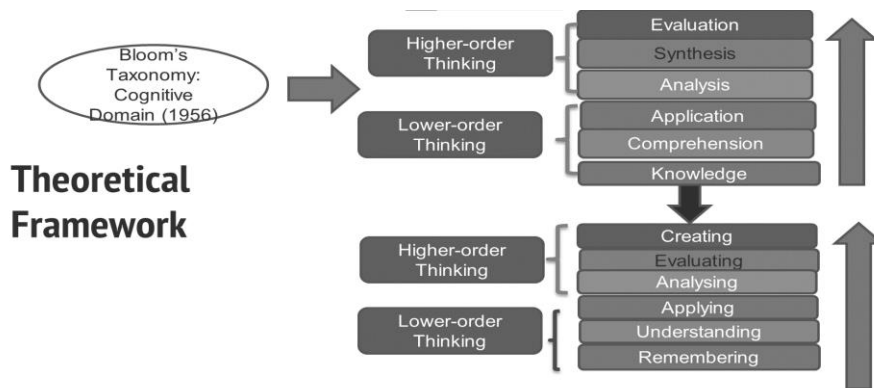
घिमिरे (२०७६) मा विद्यालय तह कक्षा ८ को नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तकको अभ्यास खण्डमा रहेका ४२० ओटा प्रश्नमध्ये ४८.०९ प्रतिशत ज्ञानमूलक, २०.७२ प्रतिशत बोधमूलक, १३.३३ प्रतिशत व्यावहारिक दक्षता (प्रयोग) मूलक, १४.७६ प्रतिशत उच्च दक्षतामूलक र ३.१० प्रतिशत प्रश्नहरू ज्ञान, बोध र प्रयोगको एकीकृत रूपमा रहेको निष्कर्ष पाइन्छ । गिरी (सन् २०२२) मा ब्लुम टेक्सोनोमीका आधारमा कक्षा १० को नेपाली भाषा पाठ्यक्रम (२०७१) का उद्देश्यहरूको विश्लेषण गरिएको छ । तिनमा ब्लुम टेक्सोनोमीका सिकाइ तहहरूको पुनरावलोकन गर्दै उक्त तहअनुरूपका क्रियार्थलाई आधार मानेर उद्देश्यहरूको वर्गीकरण गरिएको देखिन्छ । यस अध्ययनबाट सबैभन्दा बढी उद्देश्यहरू संज्ञानात्मक तहका रहेका र सबभन्दा कम भावनात्मक तहका रहेका, ब्लुम टेक्सोनोमीका मान्यताहरू नेपाली भाषा शिक्षणमा पनि उत्तिकै महत्त्वपूर्ण रहेको जस्ता निष्कर्ष निकालिएको छ । घिमिरे (२०७९) मा ब्लुम

टेक्सोनोमी र परिमार्जित टेक्सोनोमीलाई चिनाउँदै ब्लुम टेक्सोनोमीको संज्ञानात्मक तहअनुसारका क्रियाहरूलाई नेपालीकरण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । त्यस्तै यसमा सिकाइ तहहरूको परिचय समेत दिई तिनका लागि नेपाली भाषाका सन्दर्भमा प्रयोग हुने क्रियापदहरूलाई विश्लेषणको आधार मानिएकाले छ ।

यसरी उल्लिखित पूर्वअध्ययनहरूबाट प्रायः पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरू परिमार्जित ब्लुम टेक्सोनोमीका ६ ओटा चिन्तन तहहरूका आधारमा सन्तुलित नरहेको देखिन्छ । त्यस्तै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशका पाठ्यक्रमहरूमा उच्च अनुक्रम चिन्तन तहका भन्दा निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका उद्देश्यहरू अधिक मात्रामा रहेको देखिन्छ ।

अध्ययनको सैद्धान्तिक ढाँचा

प्रस्तुत लेखमा सैद्धान्तिक आधारका रूपमा सन् १९५६ को ब्लुमको टेक्सोनोमी र सन् २००१ को परिमार्जित टेक्सोनोमीलाई लिइएको छ । जसको ढाँचा निम्नानुसार रहेको छ :

Bloom (1956), Anderson & Krathwohl (2001).

अध्ययन विधि तथा प्रक्रिया

भाषा पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरूको विश्लेषणका लागि यस अध्ययनमा गुणात्मक अध्ययन ढाँचाअन्तर्गत विषयवस्तु विश्लेषण (Content Analysis) विधि अवलम्बन गरिएको छ । सामग्री निर्माणका क्रममा उल्लिखित पाठ्यक्रमहरूका सिकाइ उपलब्धिहरूलाई सिपगत रूपमा एकीकृत गरी विषयवस्तु विश्लेषण तालिका निर्माण गरिएको छ । ब्लुम टेक्सोनोमीअनुसार वर्गीकृत ६ ओटा सिकाइ तहलाई विश्लेषणको आधार मानिएको छ । तीमध्ये टेक्सोनोमीमा उल्लेख भएअनुसार नै स्मरण, बुझाइ र प्रयोगलाई निम्न अनुक्रम सिकाइ तह (Lower Order Thinking, LOTS) अनि विश्लेषण, मूल्याङ्कन र सिर्जनालाई उच्च अनुक्रम चिन्तन तह (Higher Order Thinking, HOTS) का रूपमा चर्चा गरिएको छ । नेपाली भाषा पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरूको वर्गीकरण विश्लेषणमा केन्द्रित रहेकाले प्रस्तुत लेख प्राथमिक स्रोतका तथ्यमा आधारित रहेको छ ।

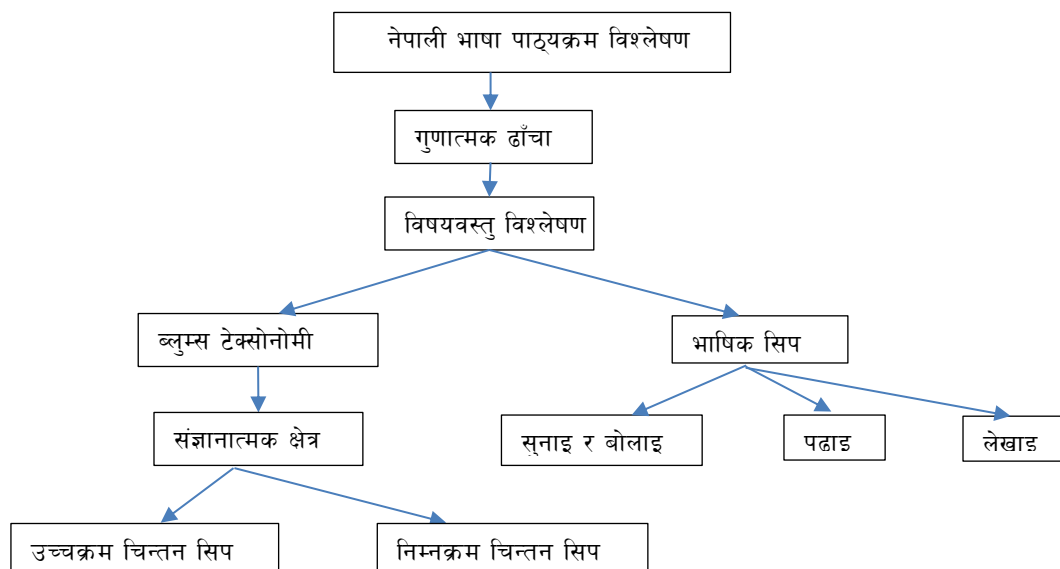
ब्लुम टेक्सोनोमीका उक्त छःओटा तहमध्ये सम्झाइ/स्मरण तहले विद्यार्थीमा जानेका कुरा वा मस्तिष्कमा रहेका धारणाको स्मरण गर्ने र पहिचान गर्ने खालका सिकाइ उपलब्धिको अपेक्षा राख्दछ । बुझाइ तहमा विद्यार्थीमा सिकेको कुराको अर्थबोध गरी अभिव्यक्ति दिने वा आफ्नो शब्दमा उतार्न सक्ने क्षमताको अपेक्षा राखिन्छ । प्रयोग तहले विद्यार्थीमा उसले हासिल गरेको वा जानेको ज्ञानलाई भिन्न र नयाँ परिस्थिति वा आफ्नो दैनिक जीवनमा उपयोग गर्न सक्ने क्षमताको अपेक्षा राख्दछ । यस तहमा सिकारु विविध नियम, धारणा, सिद्धान्त आदिलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन सक्षम हुन्छ । विश्लेषण तहमा विद्यार्थीले पहिले सिकेका कुरालाई ससाना अंशमा छुट्याउने, तिनको अन्तरसम्बन्ध प्रस्ट पार्ने, फरक छुट्याउने जस्ता सामर्थ्यको तथा मूल्याङ्कन तहमा अपेक्षित उद्देश्यका आधारमा कुनै सामग्रीको लेखाजोखा गर्ने सामर्थ्य हासिल गर्ने अपेक्षा गरिन्छ । यो कारण दिन सक्ने, तर्क गर्न सक्ने अनि सामान्यीकरण गर्न सक्ने जस्ता सक्षमता हासिल हुने तह हो । सिर्जनाको तह चाहिँ मौलिक रचना, सृष्टि, उत्पादनात्मक कार्यको अपेक्षा राख्ने तह हो । यस तहका उद्देश्यहरूले नयाँ किसिमको सञ्चार उत्पादन गर्ने, नयाँ योजनाहरू निर्माण गर्ने, पृथक सिद्धान्तहरू सिर्जना गर्ने खालका कार्यमा अभ्यस्त हुन्छ । तथ्यहरूको

विश्लेषणका लागि यिनै तहहरू तिनमा उपयोग हुने मानसिक प्रक्रिया तथा क्रियार्थलाई मुख्य आधार मानिएको छ ।

विद्यालय तहको प्रतिनिधित्वका लागि 'राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६' ले निर्देश गरेको पाठ्यक्रम विकासका मार्गदर्शक सिद्धान्तका आधारमा विकास भएको पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, भक्तपुरबाट वि.सं. २०७७ मा परिमार्जित कक्षा ६, ९ र ११ का पाठ्यक्रममा सीमाङ्कन गरिएको छ । यिनै कक्षाका नेपाली भाषा पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिलाई अध्ययनका लागि छनोट गरिएको छ ।

अध्ययनको विधिशास्त्रीय ढाँचा

प्रस्तुत अध्ययनको विधिशास्त्रीय ढाँचा निम्नानुसार रहेको छ :

तथ्य विश्लेषणको आधार

पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरूलाई सिपगत आधारमा व्याख्या विश्लेषण गरी तिनको सिकाइ तहका आधारमा विश्लेषणका लागि ब्लुम्स टेक्सोनोमीमा उल्लेख भएका सिकाइ तहअनुरूपका चिन्तन प्रक्रिया र क्रियार्थहरूको आधार लिइएको छ ।

परिणाम तथा छलफल

प्रस्तुत अध्ययनमा विद्यालय तहका नेपाली भाषा पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरूलाई सिपगत र सिकाइ तहगत गरी दुई मुख्य आधारमा व्याख्या विश्लेषण गरी निष्कर्षमा पुगिएको छ :

समग्र सिपगत प्रस्तुतिका आधारमा सिकाइ उपलब्धिहरूको विश्लेषण

विद्यालय तहको अनिवार्य नेपाली पाठ्यक्रममा कक्षागत सिकाइ उपलब्धिलाई अलग अलग राखिएको छ । यसमा सुनाइ र बोलाइ सिपलाई एकीकृत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ भने लेखाइ र पढाइ सिपलाई अलग अलग उपशीर्षक दिइएको छ । कक्षा ११, ९ र ६ मा 'सुनाइ र बोलाइ' सिपका क्रमशः ६, २२ र ७ ओटा, पढाइका क्रमशः ८, १९ र ६ ओटा त्यस्तै लेखाइ सिपका क्रमशः ११, २१ र १० ओटा सिकाइ उपलब्धिहरू निर्धारण गरिएका छन् ।

सुनाइ र बोलाइ सिप

कक्षा ११ मा उच्चरित वर्णहरूको पहिचान र शुद्ध उच्चारण गर्ने सिकाइ उपलब्धि बोलाइ सिप केन्द्रित छ भने सुनेर तार्किक प्रतिक्रिया व्यक्त गर्ने; समूहगत छलफल एवम् प्रस्तुतीकरण गर्ने; गति, यति र लय मिलाई मौखिक अभिव्यक्ति गर्ने; सामाजिक, सांस्कृतिक सन्दर्भ, वक्ताको अवस्था तथा संवेगका आधारमा प्रतिक्रिया दिने गरी चारओटा चाहिँ सुनाइ र बोलाइ सिपमा एकसाथ केन्द्रित छन् । त्यस्तै देखेसुनेका, पढेका तथा अनुभव गरेका विषयलाई सिलसिला मिलाई प्रस्तुत गर्नु चाहिँ सुनाइलाई कम र बोलाइ सिपमा बढी केन्द्रित छ । यसरी सुनाइ र बोलाइ सिपलाई एकसाथ प्रस्तुत गर्नु र तिनलाई

सिकाइ उपलब्धिमा एकीकृत गर्नु यस पाठ्यक्रमको उल्लेख्य पक्ष हो । जसबाट भाषिक सिपलाई एकीकृत रूपमा शिक्षण गर्ने दृष्टिकोणको समेत पक्षपोषण भएको देखिन्छ ।

कक्षा नौका सिकाइ उपलब्धिहरूमध्ये वर्ण पहिचान गरी शब्दको शुद्ध र स्पष्ट उच्चारण गर्ने खालका दुईओटा सिकाइ उपलब्धिहरू उच्चारणसँग सम्बन्धित छन् । त्यस्तै सिलसिला मिलाई मौखिक वर्णन गर्ने; ध्यानपूर्वक सुनी मौखिक प्रतिक्रिया व्यक्त गर्ने; वक्तृता, संवाद, छलफल आदिमा सहभागी भई प्रस्तुति दिने, प्रस्तुत विचारहरू पहिचान गरी प्रतिक्रिया दिने; कथा, कविता आदि सङ्कलन गरी सुनाउने; पाठका शीर्षक, घटना, परिवेश, चरित्र, भाव आदिबारे छलफल र प्रश्नोत्तर गर्ने; पाठ सुनी त्यसका आधारमा प्रश्न निर्माण गर्ने; समूह छलफलमा सहभागी भई तार्किक विचार प्रस्तुत गर्ने; सन्दर्भ र परिवेश आदिअनुरूप दोहोरो सञ्चार गर्ने; विभिन्न सन्दर्भमा औपचारिक र शिष्टतापूर्वक अभिव्यक्ति दिने जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू बोलाइ सिपअन्तर्गत विचारको आदानप्रदान तथा प्रस्तुतीकरण सिपसँग सम्बन्धित रहेका छन् । गति, यति, लय, अभिनय तथा सन्दर्भ ख्याल गरी मौखिक अभिव्यक्ति दिने; शब्दको उच्चारण र अर्थबोध गरी वाक्य रचना गर्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू पठन सिप विकासमा केन्द्रित देखिन्छन् । उखानटुक्का र लोकोक्तिहरूको प्रयोग गरी अभिव्यक्ति दिने; पाठमा प्रयुक्त शब्दको अर्थबोध गरी वाक्य रचना गर्न गरी दुईओटा सिकाइ उपलब्धिहरू शब्द भण्डार र भाषातत्त्वसँग सम्बन्धित छन् । राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तित्वको व्यक्तिवृत्त वर्णन गर्ने चाहिँ टेक्सोनोमीको व्यक्तित्व पहिचानसँग सम्बन्धित छ । भाषाको प्रयोजनपरक भेदका आधारमा प्रतिक्रिया गर्न सक्ने; सुनेर विषयवस्तु, घटना भन्ने, धारणा निर्माण गर्ने, तर्क, अनुमान, तुलना आदि गर्ने; घटना परिवेश आदिको मौखिक वर्णन गर्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धि चाहिँ मौखिक अभिव्यक्तिमा आधारित विषयवस्तुको बोधसँग सम्बन्धित छन् ।

कक्षा ६ मा देखेसुनेका वा अनुभव गरेका विषयमा छलफल, प्रश्नोत्तर गर्ने; सन्दर्भ र परिवेशअनुरूप मौखिक सञ्चार गर्ने; पाठगत सन्दर्भमा आधारित छलफल, अन्तरक्रिया आदि गर्ने सिकाइ उपलब्धि

मौखिक अन्तरक्रियात्मक क्षमता विकासमा केन्द्रित छन् । व्यक्ति वा विषयवस्तु वर्णन गर्ने सिकाइ उपलब्धि मौखिक सिप विकासमा केन्द्रित छ । त्यस्तै विषयवस्तु सुनी प्रतिक्रिया जनाउने; शैली, सन्देश, सार आदि बताउने; सान्दर्भिक प्रतिक्रिया जनाउने खालका सिकाइ उपलब्धिहरू विषयवस्तु बोध गरी प्रतिक्रिया व्यक्त गर्ने सिप विकाससँग सम्बन्धित छन् ।

समग्रमा हेर्दा विश्लेष्य पाठ्यक्रमहरूका सिकाइ उपलब्धिहरू सुनाइ र बोलाइ सिप विकासका दृष्टिले प्रभावकारी मान्न सकिन्छ । आधारभूत तहको माथिल्लो चरण तथा माध्यमिक तहका कक्षा भएकाले दुई सिपमध्ये सुनाइलाई भन्दा बोलाइलाई बढी जोड दिनुलाई उपयुक्त नै मान्न सकिन्छ । तीनओटा कक्षामध्ये कक्षा नौको पाठ्यक्रममा सिकाइ उपलब्धिहरू अझ बढी विस्तृत पारिएको छ । अन्य कक्षामा समेत यसै गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ । उक्त पाठ्यक्रमहरू मौखिक प्रतिक्रिया, सन्दर्भ र प्रसङ्गअनुकूल मौखिक अभिव्यक्ति, तार्किक अभिव्यक्ति जस्ता क्षमता विकासमा केन्द्रित रहनु यसका सकारात्मक पक्ष नै हुन । सुनाइलाई पनि कक्षाअनुसार सामग्रीको स्तरण मात्र नभई परिवेशगत तथा प्रविधिगत विविधता समेत थपोट गर्दै गहन अभ्यास हुने गरी उत्तरोत्तर श्रुति क्षमता बढाउँदै लाने दृष्टिकोण रहनु आवश्यक देखिन्छ ।

पढाइ सिप

कक्षा ११ को अनिवार्य नेपाली भाषा पाठ्यक्रमका लिखित सामग्रीलाई शुद्धसँग पढ्ने; सस्वर तथा मौन पठन गर्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू विशुद्ध पढाइसँग सम्बन्धित छन् । प्राविधिक तथा पारिभाषिक शब्दलाई वाक्यमा प्रयोग गर्ने, विविध विषय क्षेत्रसँग सम्बन्धित लिखित पाठका सन्दर्भको अनुमान, घटना, चरित्र र परिवेशको बोध गरी पढ्ने; शब्दकोशको प्रयोग गरी शब्दको हिज्जे र अर्थबोध गर्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू पठनबोधपरक सिप विकास गर्ने खालका छन् । त्यस्तै विशिष्ट अंशको व्याख्या एवम् समीक्षा गर्न सक्ने गरी पढ्ने; पूर्वानुमान, निष्कर्ष, सारांश, संश्लेषण, प्रतिक्रिया व्यक्त

गर्न सक्ने गरी पाठहरू पढ्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू गहन पठन सिप विकासका साथै ती अभिव्यक्तिपरक क्षमता वृद्धि गर्ने खालका पनि छन् ।

कक्षा नौका पढाइ सिपसम्बद्ध सिकाइ उपलब्धिहरूमध्ये लिखित सामग्रीलाई गति, यति, लय र हाउभाउसहित सस्वर वाचन गर्ने; सन्दर्भ र संवेग मिलाई पढ्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धि लयबद्ध पठन र भावानुकूल पठनसँग सम्बन्धित छन् । पढाइको गति विकास गर्ने गरी मौन पठन गर्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ मौन पठनसँग सम्बन्धित छ । पाठको विशिष्ट अंश पहिचान गरी भावबोध गर्न सक्ने गरी पढ्ने; पाठको शीर्षक, संरचना, परिवेश, उद्देश्य तथा विषयवस्तुको अभिप्राय पहिल्याउन सक्ने गरी पढ्ने; मुद्रित तथा विद्युतीय सामग्रीको विषयवस्तु, सन्दर्भ, उद्देश्य, विचार आदि बोध गर्ने गरी पढ्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू सामान्य बोध पक्षसँग सम्बन्धित छन् । अनुमान, निष्कर्ष, सारांश, सन्देश र संश्लेषणको प्रयोजन व्यक्त गर्न सक्ने गरी पाठहरू पढ्ने; पाठमा प्रयुक्त भावनात्मक र तार्किक पक्षको पहिचान गर्न सक्ने गरी पढ्ने; तार्किक सोचको निर्माण गर्ने गरी विभिन्न प्रकारका लिखित सामग्री पढ्ने; पाठ पढी विषयवस्तुको व्याख्या र विश्लेषण गर्ने खालका सिकाइ उपलब्धिहरू विषयवस्तुको गहन बोधसँग सम्बन्धित छन् । पाठ पढेर सन्दर्भ र परिवेशमा आधारित भई प्रश्नोत्तर गर्ने; पाठका आधारमा सामाजिक र सांस्कृतिक सन्दर्भ बारे प्रतिक्रिया दिन सक्ने गरी पढ्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू छलफल तथा प्रतिक्रिया प्रस्तुत गर्ने सिप विकाससँग सम्बन्धित छन् । व्यावहारिक लेखनका विषयवस्तु र तिनको ढाँचा बोध गर्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ पाठको संरचना बोधसँग सम्बन्धित छ । त्यस्तै लेख्य चिह्न, हिज्जे र सङ्केतका आधारमा शुद्धसँग पढ्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ लेख्यचिह्न ख्याल गरी पढ्ने सिप विकासमा केन्द्रित छ । उक्त सिकाइ उपलब्धिका साथै यस पाठ्यक्रममा शब्दभण्डार वृद्धि गर्ने, घटनाक्रम र सिलसिलाबद्ध अभिव्यक्ति दिन सक्ने गरी पढ्ने सिकाइ उपलब्धिहरू पनि रहेका छन् ।

कक्षा छको पाठ्यक्रममा पनि अन्य कक्षामा जस्तै लिखित सामग्रीलाई गति, यति र लय मिलाई पढ्ने; सस्वरपठन र मौनपठन गरी भावबोध गर्ने सिकाइ उपलब्धिहरू पठन सिप विकासमा केन्द्रित छन् ।

त्यस्तै, लिखित सामग्रीको पठनबोध गरी मौखिक प्रश्नोत्तर गर्ने; व्यावहारिक रचनाको विषयवस्तु र ढाँचा बोध गर्ने; मुद्रित एवम् विद्युतीय सूचनामूलक सामग्री पढी विषयवस्तु बोध गर्ने सिकाइ उपलब्धिहरू पठनबोध क्षमता विकास गराउने खालका छन् । विभिन्न प्रकारका पाठहरूको संरचना र सन्देश बोध गर्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ पाठ संरचना र सन्देश बोध गर्ने क्षमता विकासमा केन्द्रित देखिन्छ ।

यसरी विश्लेष्य पाठ्यक्रमहरू पढाइ सिप विकासका दृष्टिले सबल देखिन्छन् । तिनमा लयबद्ध पठन, बोधपरक सस्वर र मौन पठन, गहन बोधमा आधारित पठन, पठनबाट विचार वा सन्देश बोध, समीक्षा, प्रतिक्रिया गर्ने गरी पठन आदिसम्बद्ध पठन क्षमता विकास गर्ने खालका सिकाइ उपलब्धिमा जोड दिइएकाले पढाइ क्षमता विकासका दृष्टिले उक्त पाठ्यक्रमका पढाइ सिपसम्बद्ध सिकाइ उद्देश्यहरू तहअनुरूप तथा उपयुक्त रहेको देखिन्छ ।

लेखाइ सिप

कक्षा ११ को पाठ्यक्रममा लेखाइ सिपसम्बद्ध सिकाइ उपलब्धिहरूमध्ये वर्ण पहिचान र वर्गीकरण, वर्ण विन्यास र लेख्यचिह्न प्रयोग, मौखिक एवम् लिखित अभिव्यक्तिको बुँदाटिपोट र सारांश लेखन, व्यावहारिक लेखन, सिलसिला मिलाएर लिखित वर्णन, अनुच्छेद रचना, पाठको प्रकृतिअनुसार विषयक्षेत्र, संरचना, घटना, चरित्र, परिवेश, भाव, लयबोध गरी लेख्ने; साहित्यिक पाठहरूको विश्लेषण गर्ने, विशिष्ट अंशको व्याख्या गर्ने; व्याकरणिक उपयुक्तता ख्याल गरी लिखित अभिव्यक्ति दिने, निर्देशित र स्वतन्त्र सिर्जना गर्ने; शब्दकोशीय प्रविष्टि अनुक्रमअनुसार शब्दक्रम मिलाई लेख्ने जस्ता लेखाइ सिपसम्बद्ध सिकाइ उपलब्धिहरू रहेका छन् । तिनले लिखित अभिव्यक्ति क्षमता परीक्षण गर्ने पर्याप्त आधार प्रदान गरेका छन् ।

कक्षा नौको वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यक्रममा वर्णविन्यास र लेख्यचिह्न प्रयोग गर्ने, श्रुतिलेखन र अनुलेखन गर्ने; सूचनात्मक लेखन गर्ने जस्ता सामान्य लेखनसँग सम्बन्धित सिकाइ उपलब्धिहरू रहेका छन् । त्यस्तै वाक्य सङ्गति मिलाउने, पदवर्ग पहिचान गर्ने, व्याकरणिक कोटिका आधारमा वाक्य रूपान्तरण गरी लेख्ने; कवितालाई व्याकरणिक पदक्रमअनुसार रूपान्तरण गरी लेख्ने; लिखित अभिव्यक्तिका क्रममा भाषिक संरचनाका आधारभूत पक्ष ख्याल गरी लेख्न जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू भाषा संरचनासँग सम्बन्धित छन् । सिलसिलाबद्ध वर्णन गर्ने; पाठमा आधारित भई प्रश्नोत्तर गर्ने; प्रतिक्रिया र प्रत्युत्तर लेख्ने; मुख्य मुख्य विषयवस्तु टिपोट गर्ने, सारांश लेख्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू पठनबोध र प्रतिक्रिया लेखनमा केन्द्रित सिए विकाससँग सम्बन्धित छन् । पाठका आधारमा विषयवस्तुको वर्णन, समीक्षा र विश्लेषण गर्ने; कुनै पनि विषय शीर्षकमा अर्थपूर्ण, क्रमबद्ध तथा प्रभावकारी रूपमा अनुच्छेद रचना गर्ने; विभिन्न विधा तथा पाठमा आधारित भई लिखित रूपमा निर्देशित, स्वतन्त्र र सिर्जनात्मक लेखन गर्ने; सन्दर्भ पुस्तक पढेर समीक्षा गर्ने; लिखित सामग्रीलाई सम्पादन र पुनः सम्पादन गरी लेख्ने; विभिन्न विषयमा विवरणात्मक, वर्णनात्मक, तार्किक, विश्लेषणात्मक र समीक्षात्मक अभिव्यक्ति दिने जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू गहन बोध र अभिव्यक्ति क्षमता विकाससँग सम्बन्धित छन् । दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने निवेदन, चिठी, निमन्त्रणा, शुभकामना, बधाई तथा समवेदना तयार पार्ने र विद्युतीय पत्र लेख्ने; उपयुक्त ढाँचा र शैलीमा टिप्पणी, वक्तृता, संवाद र वादविवाद लेख्ने; प्रयोजनपरक क्षेत्रका शब्द तथा प्रचलित उखान, टुक्काको सन्दर्भअनुसार अर्थ स्पष्ट हुने गरी वाक्यमा प्रयोग गर्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धि विद्यार्थीमा व्यावहारिक लेखनसम्बद्ध लेखाइ सिए विकासमा केन्द्रित छन् ।

कक्षा छमा निर्दिष्ट पाठ वा अनुच्छेदको अनुलेखन र श्रुतिलेखन गर्ने; निर्धारित लेख्य चिह्न र वर्णविन्यासको समुचित प्रयोग गर्ने, अनुकृत लेखन अनि पाठमा प्रयुक्त नयाँ शब्दको अर्थ लेख्ने, शब्दको बनोट पहिचान गर्ने र वाक्यमा प्रयोग गर्ने चाहिँ प्रयोगात्मक सिए विकासमा केन्द्रित छन् । त्यस्तै, पाठ पढी विषयवस्तुको भाव प्रस्तुत गर्ने; घटना वा वस्तुको लिखित वर्णन गर्ने सिकाइ उपलब्धिहरू विश्लेषणात्मक अभिव्यक्ति क्षमता विकासमा केन्द्रित छन् । सम्बन्धित पाठमा आधारित प्रश्नको उत्तर

लेखे चाहिँ बोध प्रश्नोत्तर क्षमता विकास गर्ने खालको छ । त्यस्तै विभिन्न पद्य पाठलाई गद्यमा रूपान्तरण गर्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ भाषिक अभिव्यक्ति क्षमता विकासमा केन्द्रित रहेको छ । भाषातत्त्वको समुचित प्रयोगसहित सङ्गति मिलाई पाठ रचना गर्ने; विभिन्न विषयमा आधारित भई स्वतन्त्र तथा निर्देशित रचना तयार गर्ने; दैनिक जीवनमा आधारित भई व्यावहारिक लेखन गर्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू विद्यार्थीमा व्यावहारिक लेखन सिप विकास गर्ने र मौलिक लेखनलाई प्रोत्साहित गर्ने खालका छन् ।

तीनओटै पाठ्यक्रममा समान प्रकृतिका लेखाइ सिपसम्बद्ध सिकाइ उपलब्धिहरू रहेका देखिन्छन् । तिनमा शब्दभण्डार, व्याकरण, बोध, समीक्षा, व्यावहारिक लेखन, सिर्जनात्मक लेखन जस्ता विभिन्न पक्षसम्बद्ध सिकाइ उपलब्धिहरू समेटिएका छन् । समग्रमा उत्तरोत्तर उन्नयनका दष्टिले हेर्दा विश्लेष्य पाठ्यक्रमहरूमा सिपगत सिकाइ उपलब्धिहरूको अवस्था सन्तुलित र सन्तोषजनक रहेको देखिन्छ ।

चिन्तन तहका आधारमा कक्षा ११ का सिकाइ उपलब्धिहरूको विश्लेषण

यस उपशीर्षकभित्र पाठ्यक्रममा उल्लेख भएका सिकाइ उपलब्धिहरूलाई ब्लुम्स टेक्सोनोमीमा उल्लेख भएअनुसारका ज्ञान, बोध, प्रयोग, विश्लेषण, संश्लेषण र मूल्याङ्कन गरी छ प्रकारमा वर्गीकरण गरी चर्चा गरिएको छ ।

सुनाइ र बोलाइ सिपअन्तर्गतका छओटा सिकाइ उपलब्धिमध्ये उच्चरित वर्णहरूको पहिचान गरी शुद्ध उच्चारण गर्ने उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीका पहिचान र प्रयोगसँग सम्बन्धित भएकाले ज्ञान र प्रयोग तहका अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालको छ । त्यस्तै सन्दर्भअनुसार गति, यति र लय मिलाई मौखिक अभिव्यक्ति दिने; देखेसुनेका, पढेका तथा अनुभव गरेका विषयलाई सिलसिला मिलाई प्रस्तुत गर्ने चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीको ज्ञानअन्तर्गतको प्रयोगपरक दक्षतासँग सम्बन्धित प्रयोग गर्नुसँग मेल

खाने भएकाले प्रयोग तहका अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालको छ । यसरी सुनाइ र बोलाइका तीनओटा सिकाइ उपलब्धिहरू ब्लुम टेक्सोनोमीका निम्न अनुक्रम चिन्तनसँग सम्बन्धित छन् ।

विविध पाठ, सञ्चार माध्यम र अन्य सामग्री सुनेर तार्किक प्रतिक्रिया व्यक्त गर्न र सामाजिक, सांस्कृतिक सन्दर्भ, वक्ताको अवस्था तथा संवेगका आधारमा प्रतिक्रिया दिने खालका गरी दुईओटा उपलब्धिहरू चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीको तर्क गर्नुसँग सम्बन्धित रहेका छन् अनि दिइएका विषय वा शीर्षकमा समूहगत छलफल एवम् प्रस्तुतीकरण गर्नु चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीका तर्क गर्नु, निष्कर्षमा पुगनु जस्ता क्षमतासँग सम्बन्धित छन् । यी तीनओटा सिकाइ उपलब्धिहरू उच्च अनुक्रम चिन्तनअन्तर्गत मूल्याङ्कन तहका अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा राख्ने खालका छन् ।

पढाइ सिपअन्तर्गत रहेका आठओटा सिकाइ उपलब्धिमध्ये लिखित सामग्रीलाई गति, यति, लय मिलाई शुद्धसँग पढ्ने र लिखित सामग्रीको सस्वर तथा मौन पठनद्वारा पढाइको गति विकास गर्ने गरी दुईओटा सिकाइ उपलब्धि वाचन गर्ने क्षमतासँग सम्बन्धित भएकाले ब्लुम टेक्सोनोमीको ज्ञानपरक अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा राखेका छन् । त्यस्तै विविध क्षेत्रसँग सम्बन्धित पाठहरू पढी बोध गर्ने, पाठमा प्रयोग भएका शब्दको हिज्जे र अर्थबोधका लागि शब्दकोशको प्रयोग गर्ने सिकाइ उपलब्धिहरू ब्लुम टेक्सोनोमीको अर्थ्याउने क्षमतासँग सम्बन्धित रहेकाले बोधपरक अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालका छन् । साहित्यिक तथा प्रयोजनपरक पाठहरू पढी पारिभाषिक/प्राविधिक शब्दलाई वाक्यमा प्रयोग गर्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीको प्रयोग गर्ने क्षमतासँग सम्बन्धित रहेको अनि लिखित सामग्रीका आधारमा सन्दर्भको अनुमान, घटना, चरित्र र परिवेशको बोध गरी पढ्न सक्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीको अर्थ्याउनु, वर्णन गर्नु जस्ता क्षमतासँग निकट रहेका र बोधपरक अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालका छन् । यसरी हेर्दा पढाइ सिपअन्तर्गतका छओटा सिकाइ उपलब्धिहरू निम्न अनुक्रम चिन्तन तहसँग सम्बन्धित देखिन्छन् ।

विभिन्न पाठ तथा तिनका विशिष्ट अंशको व्याख्या एवम् समीक्षा गर्न सक्ने गरी पढ्ने सिकाइ उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीका विश्लेषण गर्ने र आलोचना गर्ने, स्तर निर्धारण गर्ने जस्ता क्षमतासँग सम्बन्धित मूल्याङ्कन तहका अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने देखिन्छ । त्यस्तै पूर्वानुमान, निष्कर्ष, सारांश, संश्लेषण, प्रतिक्रिया व्यक्त गर्न सक्ने गरी पाठहरू पढ्ने सिकाइ उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीका सार निकाल्नु, आकलन गर्नु, निष्कर्षमा पुग्नु जस्ता विश्लेषण तहका क्षमतासँग सम्बन्धित अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालका छन् । यसरी पढाइ सिपअन्तर्गतका दुईओटा सिकाइ उपलब्धिहरू उच्च अनुक्रम चिन्तनसँग सम्बन्धित देखिन्छन् ।

यस पाठ्यक्रममा सबैभन्दा बढी लेखाइ सिप सम्बद्ध एघारओटा सिकाइ उपलब्धिहरू रहेका छन् । तीमध्ये नेपाली वर्णको पहिचान र वर्गीकरण गरी लेख्ने सिकाइ उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीका सूची बनाउनु र वर्गीकरण गर्नु जस्ता क्षमतासँग सम्बन्धित रहेको अनि ज्ञान र बोधपरक अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालको छ । त्यस्तै देखेसुनेका, पढेका र अनुभव गरेका विषयवस्तुका बारेमा सिलसिला मिलाएर लिखित वर्णन गर्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीको ठम्याउनु/पहिचान गर्नु जस्ता क्षमतासँग सम्बन्धित रहेकाले यो ज्ञानपरक अभ्यासको अपेक्षा गर्ने खालको देखिन्छ । कोशीय प्रविष्टिअनुसार शब्दक्रम मिलाई लेख्ने सिकाइ उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीका जोडा मिलाउनु, ठम्याउनु/पहिचान गर्नु जस्ता बोधपरक क्षमतासँग सम्बन्धित छ । वर्णविन्यास र लेख्यचिह्नहरूको शुद्ध प्रयोग गर्ने सिकाइ उपलब्धि लेखाइ क्षमतासँग सम्बन्धित रहेकाले प्रयोगपरक अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालको छ । लिखित अभिव्यक्तिका क्रममा व्याकरणका आधारभूत नियम पालना गरी लेख्ने सिकाइ उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीका ठम्याउनु/पहिचान गर्नु र लागु गर्नु क्षमतासँग सम्बन्धित भएकाले यो बोध र प्रयोगपरक अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने तथा यो निम्न अनुक्रम चिन्तन तहको प्रतिनिधित्व गर्ने खालको छ ।

मौखिक एवम् लिखित अभिव्यक्तिको बुँदाटिपोट गर्ने र सारांश लेख्ने सिकाइ उपलब्धि सार निकाल्ने क्षमतासँग सम्बन्धित रहेको अनि साहित्यिक विधा र पाठहरूको विश्लेषण गर्ने र विशिष्ट अंशको व्याख्या गर्ने सिकाइ उपलब्धि विश्लेषण गर्ने क्षमतासँग सम्बन्धित रहेकाले यी दुवै सिकाइ उपलब्धि विश्लेषणपरक अभ्यासको अपेक्षा गर्ने खालका देखिन्छन् । व्यावहारिक लेखन (घरायसी पत्र, निमन्त्रणा, वधाई, शुभकामना, सम्मानपत्र, सूचना, विज्ञापन, श्रद्धाञ्जली, समवेदना) गर्ने सिकाइ उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीका अँगाल्नु, सिर्जना गर्नु, निर्माण गर्नु, रच्नु, ढाँचा निर्माण गर्नु जस्ता क्षमतासँग सम्बन्धित रहेको त्यस्तै कुनै पनि विषय शीर्षकमा अर्थपूर्ण, क्रमबद्ध तथा प्रभावकारी रूपमा अनुच्छेद रचना गर्ने सिकाइ उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीका सिर्जना गर्नु, निर्माण गर्नु जस्ता क्षमतासँग सम्बन्धित रहेकाले ती दुवै सिर्जनापरक अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालका छन् । त्यस्तै, विभिन्न विधामा आधारित भई निर्देशित र स्वतन्त्र सिर्जना गर्ने सिकाइ उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीका सिर्जना गर्नु, निर्माण गर्नु जस्ता सिर्जनापरक अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालको छ ।

यसरी लेखाइ सिप सम्बद्ध सिकाइ उपलब्धिमध्ये पाँचओटा सिकाइ उपलब्धि ज्ञान, बोध र प्रयोगपरक क्षमता विकास गर्ने खालका भएकाले ती निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालका देखिन्छन् । एउटा सिकाइ उपलब्धि प्रयोग र विश्लेषणसम्बद्ध मिश्रित प्रकृतिको र दुईओटा विश्लेषणपरक क्षमता विकास गर्ने खालको देखिन्छ । तीनओटा सिकाइ उपलब्धि सिर्जनापरक अभ्यासको अपेक्षा गर्ने खालका छन् । उक्त छओटा सिकाइ उपलब्धिहरू उच्च अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालका देखिन्छन् ।

चिन्तन तहका आधारमा कक्षा ९ का सिकाइ उपलब्धिहरूको विश्लेषण

कक्षा ९ को नेपाली भाषा पाठ्यक्रममा रहेका २२ ओटा सिकाइ उपलब्धिमध्ये स्वर र व्यञ्जन वर्णहरू पहिल्याई शब्दको शुद्ध र स्पष्ट उच्चारण गर्न तथा मातृभाषाको सन्दर्भ ख्याल गरी विभिन्न नेपाली शब्दको शुद्ध उच्चारण गर्न समेत गरी दुईओटा सिकाइ उपलब्धिहरू ब्लुम टेक्सोनोमीअनुसार स्मरण

गर्नु, चिन्नु, दोहो-याउनु जस्ता अभ्यासात्मक कार्यहरूको अपेक्षा राख्ने हुनाले ज्ञान तहका हुन् । देखेका, सुनेका, पढेका र अनुभव गरेका विषयमा सिलसिला मिलाई मौखिक वर्णन गर्नु; विभिन्न माध्यमबाट कथा, कविता जस्ता सामग्री सङ्कलन गरी सुनाउनु; व्यक्ति, सन्दर्भ र परिवेश अनुरूप प्रत्यक्ष/प्रविधिमा दोहोरो सञ्चार गर्नु जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू ब्लुम टेक्सोनोमीअनुसार दोहो-याउनु, अर्थात् अनु व्यक्त गर्नु जस्ता अभ्यासात्मक कार्यहरूको अपेक्षा राख्ने हुनाले ज्ञान तहका हुन् । पाठ सुनी त्यसका आधारमा प्रश्न निर्माण गर्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ निर्माण गर्ने सिपसम्बद्ध भएकाले यसले प्रयोग तहको अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्दछ । गति, यति, लय, अभिनय तथा बोलाइमा विषयवस्तुको सन्दर्भ ख्याल गरी मौखिक अभिव्यक्ति दिनु, उत्तर पहिचान गर्नु; गति, लय र भाव ख्याल गरी शब्दहरूको शुद्ध र स्पष्ट उच्चारण गर्नु तथा शब्दको अर्थबोध गरी वाक्य रचना गर्नु जस्ता सिकाइ उपलब्धिले ब्लुम टेक्सोनोमीका ठम्याउनु/पहिचान गर्नु, प्रयोग गर्नुसम्बद्ध अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने भएकाले यी ज्ञान र प्रयोग तहमा पर्दछन् । विभिन्न क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तिको व्यक्तिवृत्त वर्णन गर्नु सिकाइ उपलब्धिले चाहिँ व्यक्तित्व पहिचानसँग सम्बन्धित ठम्याउनु/पहिचान गर्नु जस्ता अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने भएकाले ब्लुम टेक्सोनोमीअनुसार यस्ता कार्य ज्ञान तहअन्तर्गत पर्दछन् । मौखिक अभिव्यक्तिका क्रममा सन्दर्भअनुसार उखान, टुक्का, युक्ति, निपात र अनुकरणात्मक शब्द र पारिभाषिक शब्द प्रयोग गर्नु; पाठमा प्रयुक्त शब्दको अर्थबोध गरी वाक्य रचना गर्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरूले ब्लुम टेक्सोनोमीको प्रयोग तहको अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्दछन् ।

अरूले भनेका कुरा ध्यानपूर्वक सुनेर शिष्ट भाषामा प्रतिक्रिया व्यक्त गर्ने; सञ्चार माध्यमबाट प्रसारित विभिन्न सामग्री सुनी/हेरी मौखिक प्रतिक्रिया व्यक्त गर्ने; उद्घोषण, समाचार वाचन, वक्तृता, संवाद, छलफलमा सक्रियतापूर्वक सहभागी भई शिष्ट भाषाशैलीमा प्रस्तुति दिने र प्रस्तुत भएका विचारहरू पहिचान गरी प्रतिक्रिया दिनु जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरू ब्लुम टेक्सोनोमीका आत्मसात गर्नु, तर्क गर्नु जस्ता कार्यमा आधारित मूल्याङ्कन तहका अभ्यासको अपेक्षा गर्ने खालका छन् । पाठमा प्रयुक्त शीर्षक, घटना, परिवेश, चरित्र, भावका वारेमा छलफल र प्रश्नोत्तर गर्ने; समूह छलफलमा सहभागी भई तार्किक

विचार प्रस्तुत गर्ने; आफूले भन्न चाहेका विषयवस्तुलाई समाज, समुदाय, सभा, गोष्ठी र सम्मेलनमा औपचारिक रूपमा शिष्टतापूर्वक अभिव्यक्ति दिने; श्रोताहरूको अवस्था, सामाजिक, सांस्कृतिक परिवेशअनुसार प्रस्तुतिको योजना बनाई विचार प्रस्तुत गर्ने सिकाइ उपलब्धिहरू ब्लुम टेक्सोनोमीका तर्क गर्नु, निष्कर्षमा पुग्नु, आलोचना गर्नु जस्ता अभ्यासात्मक कार्यसँग सम्बन्धित भएकाले मूल्याङ्कन तहका हुन् । भाषाको प्रयोजनपरक भेदका आधारमा प्रतिक्रिया व्यक्त गर्न सक्ने गरी अर्थबोध गर्ने सिकाइ उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीको अर्थबोध सहित प्रतिक्रियापरक तर्क गर्ने सिपसँग सम्बन्धित भएकाले मूल्याङ्कन तहमा पर्दछ । पाठ तथा प्रस्तुति सुनी आफ्नै शब्दमा मुख्य मुख्य विषयवस्तु भन्न; विषयवस्तु, घटना, समाचार र कार्यक्रम सुनेर धारणा निर्माण, तर्क, अनुमान र तुलना गर्न; दैनिक जीवनका घटना तथा सामाजिक, सांस्कृतिक र प्राकृतिक परिवेशको मौखिक वर्णन गर्न जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरूले ब्लुम टेक्सोनोमीका अँगाल्नु, सिर्जना गर्नु जस्ता अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने भएकाले यी सिर्जना तहका हुन् ।

उपर्युक्त तथ्यलाई दृष्टिगत गर्दा सुनाइ बोलाइ सिपअन्तर्गतका जम्मा एघारओटा सिकाइ उपलब्धिहरू निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासको अपेक्षा गर्ने खालका छन् भने बाँकी एघारओटा सिकाइ उपलब्धिहरू उच्च अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासात्मक कार्यहरूको अपेक्षा गर्ने खालका छन् भन्ने निष्कर्षमा पुग्न सकिन्छ ।

यस पाठ्यक्रममा समावेश गरिएका पढाइ सिप सम्बद्ध १९ ओटा सिकाइ उपलब्धिमध्ये लिखित सामग्रीलाई गति, यति, लय र हाउभाउ मिलाई शुद्ध र स्पष्टसँग सस्वर वाचन गर्न; पाठमा प्रस्तुत मुख्य घटनालाई क्रम मिलाई अभिव्यक्त गर्न सक्ने गरी पढ्न; लिखित सामग्रीलाई सन्दर्भ र संवेग मिलाई पढ्न; पढाइको गति विकास गर्ने गरी मौन पठन गर्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धि ठम्याउनु/ पहिचान गर्नु, वाचन गर्नु आदि कार्यसँग सम्बन्धित भएकाले ब्लुम टेक्सोनोमीअनुसारका ज्ञान तहमा पर्छन् । विधागत पाठमा प्रयुक्त विशिष्ट अंश पहिचान गरी भावबोध गर्न सक्ने गरी पढ्न; पाठको

शीर्षक, संरचना, परिवेश, उद्देश्य तथा विषयवस्तुको अभिप्राय पहिल्याउन सक्ने गरी पढ्नु; पाठ पढी विषयवस्तुको सन्देश बोध गर्न; मुद्रित तथा विद्युतीय सामग्री रुचिपूर्वक पढी विषयवस्तु बोध गर्न; लिखित सामग्रीको सन्दर्भ र उद्देश्य बोध गर्ने गरी पढ्नु; सञ्चार माध्यमका समाचार/विचार बोध गर्न सक्ने गरी पढ्नु जस्ता सिकाइ उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीका फरक छुट्याउनु, ठम्याउनु/पहिचान गर्नु जस्ता अभ्यासको अपेक्षा गर्ने खालका भएकाले ज्ञान र बोध तह अन्तर्गत पर्दछन् । निर्धारित पाठ पढी सन्दर्भ र परिवेशमा आधारित भई प्रश्नोत्तर गर्ने; साहित्यिक विधाका पाठमा व्यक्त भएका सामाजिक र सांस्कृतिक सन्दर्भका बारेमा प्रतिक्रिया दिन सक्ने गरी पढ्ने सिकाइ उपलब्धिले चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीको विचार व्यक्त गर्नुसँग सम्बन्धित अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने भएकाले यी बोध तहमा पर्दछन् । व्यावहारिक लेखनका विषयवस्तु र ढाँचा बोध गर्ने तथा पाठ पढी शब्दभण्डार वृद्धि गर्ने सिकाइ उपलब्धिले चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीका ठम्याउनु/पहिचान गर्नु, अर्थ्याउनुसँग सम्बन्धित अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने भएकाले यी ज्ञान र बोध तहमा पर्दछन् । त्यस्तै लेख्य चिह्न, हिज्जे र सङ्केतका आधारमा शुद्धसँग पढ्ने सिकाइ उपलब्धिले चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीका वाचन गर्नुसँग सम्बन्धित कार्यको अपेक्षा गर्ने भएकाले यी ज्ञान तहमा पर्दछ ।

अनुमान, निष्कर्ष, सारांश, सन्देश र संश्लेषणको प्रयोजन व्यक्त गर्न सक्ने गरी पाठहरू पढ्नु; पाठमा प्रयुक्त भावनात्मक र तार्किक पक्षको पहिचान गर्न सक्ने गरी पढ्नु; पाठ पढी विषयवस्तुको व्याख्या र विश्लेषण गर्न जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरूले ब्लुम टेक्सोनोमीका विश्लेषण गर्नु, निष्कर्षमा पुग्नु, आलोचना गर्नु, निर्माण गर्नु आदि सम्बद्ध अभ्यासको अपेक्षा गर्ने भएकाले यी मूल्याङ्कन तहमा पर्दछन् भने तार्किक सोचको निर्माण गर्ने गरी विभिन्न प्रकारका लिखित सामग्री पढ्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ सिर्जना तहमा पर्छ ।

यस आधारमा हेर्दा पढाइ सिप अन्तर्गतका जम्मा १९ ओटा सिकाइ उपलब्धिहरू रहेकामा १५ ओटा निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासको अपेक्षा गर्ने खालका छन् । त्यस्तै चारओटा सिकाइ उपलब्धिहरू उच्च अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासात्मक कार्यहरूको अपेक्षा गर्ने खालका देखिन्छन् ।

कक्षा नौको वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यक्रममा लेखाइ सिप सम्बद्ध २१ ओटा सिकाइ उपलब्धिहरू रहेका छन् । तीमध्ये वर्णविन्यास र लेख्यचिह्न मिलाई स्पष्टसँग लेख्ने; पाठको श्रुतिलेखन र अनुलेखन गर्न; विभिन्न प्रकारका तथ्य सङ्कलन गरी सूचनात्मक लेखन गर्न; वाक्य सङ्गति मिलाई शुद्धसँग लेख्ने; पदवर्ग, काल, पक्ष, भाव, कारक र विभक्ति पहिचान र प्रयोग गरी लेख्ने; वाक्य, करण अकरण, वाच्य, प्रेरणार्थक र व्याकरणिक कोटिका आधारमा वाक्य रूपान्तरण गरी लेख्ने; कवितालाई व्याकरणिक पदक्रमअनुसार रूपान्तरण गरी लेख्ने; लिखित अभिव्यक्तिका क्रममा भाषिक संरचनाका आधारभूत पक्ष ख्याल गरी लेख्ने; विभिन्न प्रयोजनपरक क्षेत्रका शब्द तथा प्रचलित उखान, टुक्काको सन्दर्भअनुसार अर्थ स्पष्ट हुने गरी वाक्यमा प्रयोग गर्न जस्ता सिकाइ उपलब्धि ब्लुम टेक्सोनोमीका पहिचान गर्नु, प्रयोग गर्नुसम्बद्ध अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा राख्ने हुँदा प्रयोग तहका हुन् । त्यस्तै देखेका, सुनेका, पढेका र अनुभव गरेका घटना र परिवेशका बारेमा सिलसिला मिलाई वर्णन गर्न; पाठमा आधारित भई प्रश्नोत्तर गर्न; सूचना तथा सन्देशमूलक विषयवस्तुका बारेमा प्रतिक्रिया र प्रत्युत्तर लेख्ने; पाठ पढेर मुख्य मुख्य विषयवस्तु टिपोट गर्ने र सारांश लेख्ने सिकाइ उपलब्धिहरू ब्लुम टेक्सोनोमीका वर्णन गर्नु, व्याख्या गर्नु, व्यक्त गर्नु आदिसम्बद्ध कार्यको अपेक्षा गर्ने भएकाले बोध तहका हुन् ।

दैनिक व्यवहारमा प्रयोग हुने निवेदन, चिठी, निमन्त्रणा, शुभकामना, बधाई तथा समवेदना तयार पार्न र विद्युतीय पत्र लेख्ने; उपयुक्त ढाँचा र शैलीमा टिप्पणी, वक्तृता, संवाद र वादविवाद लेख्ने जस्ता सिकाइ उपलब्धिले ब्लुम टेक्सोनोमीका समाधान गर्नु, उत्पादन वा निर्माण गर्नु, प्रयोग गर्नुसम्बद्ध अभ्यासको अपेक्षा राख्ने हुँदा यी प्रयोग तहका सिकाइ उपलब्धि हुन् । सन्दर्भ पुस्तक पढेर समीक्षा गर्ने; विभिन्न विषयमा विवरणात्मक, वर्णनात्मक, तार्किक, विश्लेषणात्मक र समीक्षात्मक अभिव्यक्ति दिने

जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरूले ब्लुम टेक्सोनोमीका आलोचना गर्नु, निर्णय दिनु, स्तर निर्धारण गर्नुसम्बद्ध अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा राख्ने भएकाले यी मूल्याङ्कन तहका सिकाइ उपलब्धि हुन् । पाठका आधारमा विषयवस्तुको वर्णन, समीक्षा र विश्लेषण गर्न; कुनै पनि विषय शीर्षकमा अर्थपूर्ण, क्रमबद्ध तथा प्रभावकारी रूपमा अनुच्छेद रचना गर्न; विभिन्न विधा तथा पाठमा आधारित भई लिखित रूपमा निर्देशित, स्वतन्त्र र सिर्जनात्मक लेखन गर्न; लिखित सामग्रीलाई सम्पादन र पुनः सम्पादन गरी लेखन जस्ता सिकाइ उपलब्धिहरूले ब्लुम टेक्सोनोमीका सिर्जना गर्नु, प्रतिपादन गर्नु, तयार पार्नुसम्बद्ध अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गर्ने भएकाले यी सिर्जना तहका सिकाइ उपलब्धि हुन् ।

लेखाइ सिप अन्तर्गतका जम्मा २१ ओटा सिकाइ उपलब्धिहरू रहेकामा १३ ओटा निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासको अपेक्षा गर्ने खालका छन् भने आठओटा सिकाइ उपलब्धिहरू उच्च अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासात्मक कार्यहरूको अपेक्षा गर्ने खालका देखिन्छन् ।

चिन्तन तहका आधारमा कक्षा ६ का सिकाइ उपलब्धिहरूको विश्लेषण

कक्षा छको वर्तमान नेपाली भाषा पाठ्यक्रममा सुनाइ र बोलाइ सिपका सातओटा सिकाइ उपलब्धिमध्ये अरूले भनेका, देखेका, सुनेका वा अनुभव गरेका विषयमा कुराकानी, छलफल र प्रश्नोत्तर गर्न; सन्दर्भ र परिवेशानुरूप मौखिक सञ्चार गर्न; पाठगत सन्दर्भमा आधारित छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने समेत गरी तीनओटा सिकाइ उपलब्धिहरू ब्लुम टेक्सोनोमीअनुसार व्यक्त गर्नु, वर्णन गर्नु आदिका साथै बोधपरक कार्यको अपेक्षा गर्ने खालका छन् ।

कल्पना वा यथार्थमा आधारित भई व्यक्ति र विषयवस्तुको वर्णन गर्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीको विश्लेषण गर्नुसम्बद्ध अभ्यासको अपेक्षा गर्ने खालको छ । त्यस्तै सञ्चारका विभिन्न माध्यमबाट विषयवस्तु सुनी प्रतिक्रिया जनाउन; विषयवस्तु सुनी त्यसको शैली, सन्देश र सार बताउन; सामाजिक, सांस्कृतिक परिवेशको जानकारी लिनदिन र सान्दर्भिक प्रतिक्रिया जनाउन गरी जम्मा

तीनओटा सिकाइ उपलब्धिहरूले ब्लुम टेक्सोनोमीका तर्क गर्नु, सार निकाल्नु, आत्मसात गर्नु आदि मूल्याङ्कन तहका अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा गरेको देखिन्छ। यस पाठ्यक्रममा सुनाइ र बोलाइ सिपअन्तर्गतका जम्मा सातओटा सिकाइ उपलब्धिहरू रहेकामा तीनओटा निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका अनि चारओटा सिकाइ उपलब्धिहरू उच्च अनुक्रम चिन्तन तहका रहेका छन्।

पाठ्यक्रममा पढाइ सिपअन्तर्गत छओटा सिकाइ उपलब्धि रहेकामा लिखित सामग्रीलाई गति, यति र लय मिलाई पढ्न; सस्वरपठन र मौनपठन गरी भावबोध गर्न समेत गरी दुईओटा सिकाइ उपलब्धिले ब्लुम टेक्सोनोमीका स्मरण गर्नु, वाचन गर्नुसम्बद्ध अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा राख्ने खालका भएकाले ती ज्ञान तहका हुन्। त्यस्तै, लिखित सामग्रीको पठनबोध गरी मौखिक प्रश्नोत्तर गर्न; व्यावहारिक रचनाको विषयवस्तु र ढाँचा बोध गर्न; मुद्रित एवम् विद्युतीय सूचनामूलक सामग्री पढी विषयवस्तु बोध गर्न गरी जम्मा तीनओटा सिकाइ उपलब्धिहरू ब्लुम टेक्सोनोमीका अर्थात् उच्च, वर्णन गर्नु जस्ता कार्य बोध तहसँग सम्बन्धित छन्।

विभिन्न प्रकारका पाठहरूको संरचना र सन्देश बोध गर्ने सिकाइ उपलब्धिले चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीका सार निकाल्नु, अङ्कल/आकलन गर्नुसँग सम्बन्धित अभ्यासात्मक कार्यको अपेक्षा राख्ने भएकाले यो विश्लेषण तहको उपलब्धि हो।

उपर्युक्त वर्गीकरणअनुसार पढाइ सिपका जम्मा छओटा सिकाइ उपलब्धिहरू मध्ये पाँचओटा निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासको अपेक्षा गर्ने खालका छन् भने एउटा सिकाइ उपलब्धि उच्च अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासात्मक कार्यहरूको अपेक्षा गर्ने खालका रहेको देखिन्छ।

कक्षा छोको नेपाली भाषा पाठ्यक्रममा लेखाइ सिपका दशओटा सिकाइ उपलब्धिमध्ये निर्दिष्ट पाठ वा अनुच्छेदको अनुलेखन र श्रुतिलेखन गर्न; निर्धारित लेख्यचिह्न र वर्णविन्यासको समुचित प्रयोग गर्न

जस्ता उपलब्धि अनुकृत ढाँचामा लेखन सिप विकास केन्द्रित छन् । तिनले ब्लुम टेक्सोनोमीका पहिचान गर्नु, दोहोऱ्याउने प्रकृतिका अभ्यासको अपेक्षा राख्ने हुँदा यी ज्ञान तहका सिकाइ उपलब्धि हुन् । पाठमा प्रयुक्त नयाँ शब्दको अर्थ लेख्ने, शब्दको बनोट पहिचान गर्न र वाक्यमा प्रयोग गर्ने; विभिन्न पद्य पाठ वा रचनालाई गद्यमा रूपान्तरण गर्ने सिकाइ उपलब्धिहरू चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीका लागु गर्नु, समाधान गर्नु, प्रयोग गर्नु जस्ता कार्यसँग सम्बद्ध भएकाले यी ज्ञान तथा प्रयोगात्मक तहका सिकाइ उपलब्धि हुन् । त्यस्तै, पाठ पढी विषयवस्तुको भाव प्रस्तुत गर्न; सम्बन्धित पाठमा आधारित प्रश्नको उत्तर लेख्ने; आफूले सुनेका, देखेका र अनुभव गरेका घटना वा वस्तुको लिखित वर्णन गर्ने सिकाइ उपलब्धि चाहिँ ब्लुम टेक्सोनोमीका अर्थात् अनु, वर्णन गर्नु, व्याख्या गर्नुसम्बद्ध अभ्यासको अपेक्षा राख्ने खालका भएकाले यी बोध तहका सिकाइ उपलब्धि हुन् ।

भाषातत्त्वको समुचित प्रयोगसहित सङ्गति मिलाई पाठ रचना गर्न; विभिन्न विषयमा आधारित भई स्वतन्त्र तथा निर्देशित रचना तयार गर्न; दैनिक जीवनमा आधारित भई व्यावहारिक लेखन गर्न समेत गरी तीनओटा सिकाइ उपलब्धिहरू ब्लुम टेक्सोनोमीका सिर्जना गर्नु, निर्माण गर्नु, ढाँचा निर्माण गर्नु जस्ता अभ्याससँग सम्बन्धित भएकाले सिर्जनात्मक तहका सिकाइ उपलब्धि हुन् ।

लेखाइ सिपका जम्मा दशओटा सिकाइ उपलब्धिमध्ये सातओटा निम्न अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासको अपेक्षा गर्ने खालका छन् भने तीनओटा सिकाइ उपलब्धि उच्च अनुक्रम चिन्तन तहका अभ्यासहरूको अपेक्षा गर्ने खालका देखिन्छन् ।

निष्कर्ष

प्रस्तुत अध्ययनबाट विद्यालय तहका पाठ्यक्रमका सिकाइ उपलब्धिहरूलाई ब्लुम टेक्सोनोमीका आधारमा हेर्दा उच्च अनुक्रमभन्दा निम्न अनुक्रम चिन्तन तहमा बढी केन्द्रित छन् । भाषिक सिपका आधारमा हेर्दा कक्षा ६ र ११ का तुलनामा कक्षा ९ को पाठ्यक्रममा सिकाइ उपलब्धिहरू बढी विशिष्टीकृत रूपमा प्रस्तुत गरिएको पाइन्छ । सिपगत रूपमा हेर्दा सुनाइ र बोलाइ सिपलाई एकीकृत गरेर दिइएको अनि

तीमध्ये बोलाइ सिपका सिकाइ उपलब्धिमा जोड दिइएको छ। समग्रमा हेर्दा सिकाइ उपलब्धिहरू लेखाइ सिपमा नै बढी केन्द्रित देखिन्छन्। तिनओटै पाठ्यक्रममा सिकाइ उपलब्धिहरूको प्रस्तुतिमा भने एकरूपता पाइन्छ।

कृतज्ञता

प्रस्तुत अध्ययन विश्वविद्यालय अनुदान आयोग, सानोठिमी, भक्तपुरको फ्याकल्टी अनुसन्धान अनुदानमा आधारित रहेर गरिएको हुँदा आयोगप्रति म र मेरो अनुसन्धान समूहका तर्फबाट कृतज्ञता प्रकट गर्दछु।

सन्दर्भ ग्रन्थसूची

- गिरी, तिलकदेव (सन् २०२२), भाषा पाठ्यक्रममा ब्लुम टेक्सोनोमीको उपयोग, *जर्नल अफ टिकापुर मल्टिपल क्याम्पस*, अङ्क ५, पृष्ठ. २१६-२३१।
- घिमिरे, दिनेश (२०७६), *ऐतिहासिक र वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तक*, (अप्रकाशित विद्यावारिधि शोध प्रबन्ध), शिक्षाशास्त्र सब्काय, डिनको कार्यालय, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर।
- घिमिरे, दिनेश (२०७९), ब्लुम टेक्सोनोमीका आधारमा अनिवार्य नेपाली (कक्षा ११) का प्रश्नपत्र विश्लेषण, *शिक्षाशास्त्र सौरभ*, अङ्क २२, पृष्ठ. २८-४१।
- निउरे, ध्रुव प्रसाद (२०६९), *पाठ्यक्रम, योजना र अभ्यास*, (छैठौँ संस्क.), काठमाडौँ : सनलाइट पब्लिकेसन।
- पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (२०७७), *माध्यमिक शिक्षा पाठ्यक्रम (कक्षा ९-१०)*, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र।
- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R., (Ed.). Airasian, P.W., Cruikshank, K.A., Mayer, R.E., Pintrich, P.R., Raths, J., & Wittrock, M.C. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of educational objectives*. New York, New York: Longman.

- Bloom, B., Englehart, M. Furst, E., Hill, W., & Krathwohl, D. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals*. Handbook I: Cognitive domain. New York, Toronto: Longmans, Green.
- Ibrahim, A. S., Dehham, S. H., Hasan, Abd A.N. (2021). *Evaluating Reading Activities Of Intermediate Grade-1 (English For Iraq Textbook) For In The Light Of Higher-Order Thinking Skills*. Turkish Journal of Computer and Mathematics Education. Vol.12 No. 7, pp. 2809-2816
- Krathwohl, D.R. (2002). A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview. *Theory into practice*. Volume 41, Number 4, The College of Education. Ohio State University.
- Mizbani, M. and Chalak, A. (2017). Analyzing listening and speaking activities of Iranian EFL textbook prospect 3 through Bloom's Revised Taxonomy. *Advances in Language and Literary Studies*. Vol. 8 No. 3. URL: <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.all.v.8n.3p.38>
- Zorluoglu, S. L., Kizilaslan, A., & Yapucuoglu- Donmez, M. (2020). Taxonomical analysis of the chemistry curriculum. *Cypriot Journal of Educational Science*. 15(1), 009–020. <https://doi.org/10.18844/cjes.v15i1.3516>